

EKONOMICKÁ INFORMÁCIA O TERITÓRIU

Cyperská republika

2023

I. ZÁKLADNÉ EKONOMICKÉ INFORMÁCIE

a) Základná charakteristika hospodárstva

Hodnotenie roku 2022 a výhľad na rok 2023

CY ekonomika sa v roku 2022 ukázala ako odolná, a to aj napriek mnohým výzvam v globálnom meradle, medzi ktoré patria po sebe nasledujúce roky narušenia dodávateľských reťazcov a utlmenej hospodárskej činnosti spôsobenej pandémiou COVID-19 ako aj vojna na Ukrajine (ktorá mala za následok prudký nárast inflácie a vysoké ceny energií). Aj napriek tomu CY v roku 2022 zaznamenal 8. najvyššiu úroveň rastu spomedzi členských štátov EÚ. Ani CY hospodárstvo však nezostalo úplne bez ujmy a inflácia, ktorá postihuje najmä zraniteľnejšie skupiny obyvateľstva, dosiahla 8,1%.

Významným úspechom v sledovanom období bolo zníženie verejného dlhu na 86,5% HDP, čo predstavuje výrazné zníženie v porovnaní so 101 % HDP v predchádzajúcom roku. Podľa prognóz sa očakáva, že verejný dlh bude naďalej klesať a na konci r. 2023 dosiahne 76,5 %.

Nezamestnanosť v roku 2022 klesla na 6,8% (v porovnaní so 7,5 % v roku 2021). Očakáva sa, že pokračujúci rast ekonomiky povedie v r. 2023 k ďalšiemu poklesu nezamestnanosti na približne 6,41%.

Vysoké tempo rastu v roku 2022 bolo spôsobené aj oživením sektora cestovného ruchu po pandémii. Napriek strate 800 tis. turistov z RU a UA, ktorí spolu predstavovali druhý najväčší zdroj turistov po Spojenom kráľovstve, dosiahol prílev turistov v roku 2022 až 80% z rekordného roku 2019. Počas roku 2022 zaznamenal CY 3,2 mil. návštevníkov, zatiaľ čo v roku 2021 to bolo len 1,9 mil. Cestovný ruch bol posilnený aj zvýšenou prepojenosťou Cypru, a to letecky aj námorne. Letecké spoločnosti zvýšili CY intenzitu spojení a súčasne pribudli nové destinácie. Výletné spoločnosti využívali cyperské prístavy ako základňu, pričom dôležitým prínosom bolo aj obnovenie trajektového spojenia medzi Cyprom a Gréckom po dvoch desaťročiach.

Strednodobý výhľad CY ekonomiky ostáva naďalej pozitívny. V tomto smere sa CY analytici spoliehajú aj na pozitívny dopad investícií plynúcich z implementácie Plánu obnovy a odolnosti CY.

Základné hospodárske údaje

CY dlhodobo trpí nevyváženosťou hospodárstva. Je naďalej potrebné zintenzívniť reformy v kľúčových oblastiach hospodárstva, **diverzifikovať hospodárstvo, vytvoriť udržateľné nástroje na podporu investícií a dlhodobo podporovať inkluzívny a environmentálne udržateľný rast.** Osobitnými kapitolami, ktoré trpia dlhodobým nedostatkom pozornosti a investícií sú digitálna transformácia, výskum a vývoj, obnoviteľné zdroje energie, udržateľná doprava a obehové hospodárstvo. Dobrou správou je, že práve tieto oblasti sú vlajkovými loďami Plánu obnovy a práve do nich potečie najviac financií. V najbližších rokoch sa teda očakávajú významné investičné projekty v týchto odvetviach, ktoré môžu predstavovať príležitosti aj pre slovenské firmy.

Napriek týmto nedostatkom je CY pre podnikateľské prostredie stabilnou a atraktívnou lokalitou. Medzi jeho najväčšie devízy patrí napr. dostupnosť kvalitných obchodných a finančných služieb, moderné telekomunikácie, dobré letecké spojenia, nízka jazyková bariéra, dostupnosť kvalitnej pracovnej sily a priaznivé klimatické podmienky. Okrem toho je právny systém dobre prispôbostený pre podnikanie a nízku administratívnu zaťaženosť (firmu/spoločnosť je na CY možné založiť za jeden deň), ako aj dobré daňové podmienky. Ako členská krajina EÚ, ktorá sa ale geograficky nachádza prakticky na Blízkom východe je CY ideálnou podnikateľskou spojkou medzi týmito dvoma regiónmi a trhmi. Vďaka všetkým

uvedeným výhodám sa CY stal centrálou pre mnohé globálne a nadnárodné spoločnosti, pričom sa predpokladá, že tento trend bude naďalej narastať.

CY je od roku 2008 členom Eurozóny a používa euro. HDP CY je cca. 28,41 mld. USD, HDP na obyvateľa sa pohybuje okolo 31,5 tis. USD. Dôležitý míľnik v roku 2022 predstavuje ustanovenie minimálnej mzdy. Minimálna mzda bola na CY prijatá po prvýkrát a jej ustanovenie bolo považované za historickú udalosť. K 1.1.2023 minimálna mzda predstavuje 940 EUR pre zamestnanie na plný úväzok a 885 EUR pre prvých šesť mesiacov zamestnania. Podľa ministerstva práce sa toto opatrenie týka približne 40 000 pracovníkov.

Priemerná mzda na CY od roku 2014 kontinuálne rastie a aktuálne dosahuje okolo 2 160 EUR.

Sumár základných makro-ekonomických údajov

Základné indikátory	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
HDP (EUR mil.)	17884	18929	20119	21432	22287	20 840	23 352	27 006
HDP rast (%)	2,0	4,8	4,5	3,9	5,3	-5,0	6,6	5,6
HDP per capita v PPS (% EU28)	83	88	90	91	92	88	88	91
Miera inflácie (HICP %)	-1,5	-1,2	0,7	0,8	0,5	-1,1	2,3	8,0
Miera nezamestnanosti (%)	15,0	13,3	11,1	8,4	7,1	7,9	7,5	6,8
Rozpočtový deficit (% HDP)	-1,3	0,3	1,8	-4,8	1,3	-5,8	-2,1	2,1
Vonkajšia zadlženosť (% HDP)	108,0	105,5	95,8	102,5	91,1	-	101	86,5

Zdroj: Ministerstvo financií CY, Eurostat

Ratingové hodnotenie Cypru

	2018	2019	2020	2021	2022
Standard&Poor's	BBB- stable	BBB- stable	BBB- stable	BBB- positive	BBB stable
Moody's	Ba2 stable	Ba2 positive	Ba2 positive	Ba1 stable	Ba1 positive
Fitch Ratings	BBB- stable	BBB- stable	BBB- stable	BBB- stable	BBB stable

Ratingová agentúra Standard and Poor's zvýšila dlhodobý úverový rating Cypru o jeden stupeň na BBB z BBB- so stabilným výhľadom, odvolávajúc sa na diverzifikované cyperské hospodárstvo, ktoré sa ukázalo ako odolné voči vonkajším šokom. Agentúra Moody's zároveň zlepšila výhľad Cypru zo stabilného na pozitívny a zároveň potvrdila dlhodobý rating na úrovni Ba1. Agentúra Fitch Ratings zvýšila dlhodobý rating CY na BBB (z BBB-).

Historické medzníky

CY získal nezávislosť od Spojeného kráľovstva v roku 1960, stal sa členom EÚ v roku 2004, prijal euro ako svoju národnú menu v roku 2008 a bol v roku 2011 hodnotený ako jedna z 31 vyspelých ekonomík vo svete. CY ekonomika zažila vonkajšie šoky, po ktorých nasledovalo prekvapujúce oživenie. **Od vyhlásenia nezávislosti hospodárstvo CY prešlo viacerými transformáciami:** od vývozu minerálov a poľnohospodárskych výrobkov v rokoch 1961-73, vývozu vyrobeného tovaru od konca 70. rokov do začiatku 80. rokov 20. storočia, až po transformáciu na medzinárodné turistické, obchodné a servisné centrum v rokoch 1980-1990.

Ostrov prešiel ďalšou významnou transformáciou v roku 2013, keď sa na vrchole krízy štátnych dlhov eurozóny stal CY piatym členským štátom EÚ, **ktorý požiadal o finančnú pomoc od Európskej komisie (EC), Európskej centrálnej banky (ECB) a Európskej centrálnej banky Medzinárodný menový fond (MMF)** - kolektívne známych ako Trojka. Finančná pomoc CY v apríli 2013 zaujala pozornosť sveta, pretože to bolo **prvé a jediné záchranné opatrenie na svete s podmienkou zaistiť zdanenie bankových vkladov** - opatrenie, ktoré bolo dovtedy nepredstaviteľné. Nasledoval bezprecedentný „haircut“ - jednorazové 20% zdanenie nepoistených vkladov nad 100 tisíc eur v dvoch najväčších bankách - Bank of Cyprus a Laiki Bank. Na viac ako 100 tisícové vklady v ostatných cyperských bankách sa uvalila daň vo výške 4%. Toto opatrenie vyplynulo z toho, že finančný model bol postavený na nízkych daniach, na nezdaňovaní dividend, kapitálu a na nedostatočnom dohľade nad finančným sektorom. Po dohode o záchrannom balíku vo výške 10 mld. EUR a kontroverznom záchrannom rozhodnutí Euroskupiny sa stala reštrukturalizácia hospodárstva a obnovenie dôveryhodnosti v cyperských bankách najvyššou prioritou – vďaka čomu nastalo ekonomické oživenie krajiny rýchlejšie ako sa predpokladalo.

b) Hlavné odvetvia hospodárstva

Priemysel

Priemyselná výroba na CY bola dlhodobo pomerne slabým odvetvím národného hospodárstva. V záujme zvýšiť podiel priemyselnej výroby implementuje CY od roku 2018 ambiciózny strategický plán s cieľom pritiahnúť výrobcov hľadajúcich základňu pre ľahký prístup na svetové trhy. Cieľom tejto stratégie je **zvýšiť podiel priemyslu na 15% z HDP do r. 2030**. Hlavnými ťahákmi sú 12,5%-ná daň z príjmov právnických osôb, dohody o zabránení dvojitého zdanenia so 64 krajinami, kvalifikovaná pracovná sila a rozvinutá infraštruktúra.

Tradične silným sektorom je **stavebníctvo**.

Služby

Ekonomika CY sa opiera predovšetkým o **sektor služieb**, ktorý dlhodobo predstavuje viac ako 85% tvorby HDP a v ktorom je zamestnaných vyše 80% aktívneho obyvateľstva.

Cestovný ruch patrí v rámci sektoru služieb k jedným zo základných zdrojov príjmov. V pred-pandemických časoch v roku 2019 CY navštívilo 3,97 mil. turistov. V roku 2020 zaznamenal sektor cestovného ruchu výrazné straty z dôvodu pandémie, čo sa negatívne odrazilo na raste HDP. Cieľom **cyperskej stratégie cestovného ruchu do r. 2030** je zdvojnásobiť počet návštevníkov CY, strojnásobiť príjmy z cestovného ruchu, vytvoriť 47 tis. lepšie platených pracovných miest a pritiahnúť nové investície v hodnote 20 mld. EUR. Zámerom je transformovať CY na luxusnú dovolenkovú destináciu, kde by klienti utrácali v priemere 250-500 EUR oproti dnešným 82 EUR. Na splnenie tohto cieľa boli odhadované náklady na najbližších 14 rokov vo výške 20 mld. od súkromných investorov. Ďalšie ambiciózne projekty zahŕňali výstavbu luxusných prístavov, nových hotelov a vytváranie špecializovaných produktov orientovaných na obdobie mimo hlavnej letnej sezóny, ako sú agroturistika, wellness turistika a skrášľovacie pobyty, náboženská, konferenčná, športová a svadobná turistika. **Celkový počet slovenských turistov v roku 2022 predstavoval 45 tisíc, pričom v poslednom predpandemickom roku 2019 to bolo približne 33 tisíc** (2018 - 28 044 osôb, 2017 - 11784 osôb a 2016 – 8970 osôb). Do tohto čísla sa nezapočítavajú turisti prichádzajúci na územie tzv. „Severocyperskej tureckej republiky“, ktorú SR formálne neuznáva.

Finančné služby sa dlhodobo podieľali na tvorbe **HDP v rozmedzí 8 - 10%**. Okrem domácich bánk a inkorporovaných dcérskych spoločností zahraničných bánk poskytujú finančné služby aj tzv. INTERNATIONAL BUSINESS COMPANIES (IBC - bývalé off-shore). Sú to spoločnosti vo vlastníctve nerezidenčných cyperských osôb, ktorí sú registrovaní na CY a svoje príjmy generujú mimo územia CY. Na CY je súčasne registrovaných 50 tis. IBC, z ktorých je asi 14 tis. aktívnych a asi 1200 má svoje skutočné zastúpenie na CY. **Off-shore**

sektor má účinky na multiplikačné profesionálne služby, najmä právne, účtovné, audítorské, daňové a konzultačné.

Realitné a obchodné služby

Vysoká životná úroveň, celoročne priaznivá klíma a výhodná poloha medzi tromi kontinentmi urobili z CY dlhodobu atraktívnu destináciu pre medzinárodných investorov, expatov a dôchodcov (platia 5% daň).

Námorná doprava

Námorný priemysel je tradične jedným z najúspešnejších exportných služieb na CY. Ostrov je považovaný za jeden z najvyšších globálnych uzlov pre lodné služby a správu lodí a je domovom pre niektoré z najplyvnejších mien na svete v lodnej doprave. **V súčasnosti je CY tretím najväčším strediskom pre správu lodí v Európe a najväčším strediskom riadenia posádok na svete, pričom medzinárodný register lodí je tretím najväčším v Európe a jedenástym najväčším na svete.**

d) Členstvo v medzinárodných organizáciách a účasť v integračných procesoch

CY je členom OSN a jej špecializovaných organizácií (vrátane UNCTAD, FAO, IAEA, ICAO, ILO, IMO, UNESCO, UNIDO, WHO, WIPO), Svetovej obchodnej organizácie, Svetovej banky (IBRD, IFC, IDA), Medzinárodného menového fondu, Rady Európy, OBSE, Britského spoločenstva národov.

Od 1.5.2004 je CY členom EÚ. CY dlhodobu neprejavuje záujem o členstvo v NATO.

CY neudržiava diplomatické styky s Tureckom, nakoľko Turecko neuznáva medzinárodne uznanú vládu CY a označuje ju len ako „grécko-cyperskú administratívu“.

CY sa výrazne angažuje v tzv. trilaterálnej spolupráci v regióne – spolu s Gréckom uzatvárajú politické aj ekonomické partnerstvá s Izraelom, Libanonom, Jordánskom, Egyptom, UAE a ďalšími krajinami Blízkeho východu.

II. PODPORA OBCHODU A PODNIKANIA

a) Podnikateľská legislatíva

Daňový systém

CY ponúka atraktívnu **daň z príjmu právnických osôb na úrovni 12,5%**.

Zdanenie kapitálových ziskov z prevodu nehnuteľnosti, ako i zo zisku z predaja akcií spoločností, ktoré vlastní nehnuteľnosti, s výnimkou spoločností obchodovaných na burze, dosahuje na CY 20%.

Daň z nehnuteľností sa pohybuje na úrovni od 0% do 1,9% v závislosti od ceny nehnuteľnosti.

Základná sadzba DPH je 19 %, znížené alebo žiadne sadzby sa uplatňujú napr. na ubytovacie a reštauračné služby, pohrebné služby, nebalenú vodu, rôzne tovary pre handicapované osoby, zmrzlinu a podobné produkty, čistenie ulíc, zber odpadkov a recykláciu, medzinárodnú leteckú a námornú prepravu, dodávku služieb pre námorné lode a lietadlá a mnohé ďalšie. Oslobodené od DPH sú nájomné, zdravotnícke služby, poistenie a finančné služby, vzdelávacie služby. Registrácia k DPH pri obrate nižšom ako 15 600 € je dobrovoľná.

Dane z príjmov sa pohybujú v závislosti od výšky príjmu od 0% (príjmy do 19 500 EUR) po 35% (príjmy nad 60 000 EUR). Pre osoby, ktoré v predchádzajúcom období neboli platiteľmi dane z príjmu na CY ale teraz sa nimi stávajú existujú daňové úľavy v hodnote 20%-50% až po dobu 10 rokov.

Spotrebná daň sa platí za palivá, motorové vozidlá, alkohol, tabak a tabakové výrobky, kožené odevy, ventily a batérie, kúpeľňové príslušenstvo z drahých kovov, krištáľové výrobky, porcelánové výrobky a imitácie syra.

b) Programy podpory zahraničného obchodu, technickej a finančnej pomoci, projekty regionálnej spolupráce

Invest Cyprus

Pôvodne Cyperská agentúra pre podporu investícií (CIPA – Cyprus Investment Promotion Agency). Má podobné zameranie ako SR agentúra SARIO a to 1/ propagácia CY ako atraktívneho investičného centra, 2/ presadzovanie reforiem na CY potrebných pre zlepšenie právneho a podnikateľského prostredia a infraštruktúry a 3/ poskytnutie pomoci pre investorov a následná starostlivosť.

Kontakt: [Invest Cyprus](#)

Cypersko-slovenská obchodná asociácia (CSBA)

Cielom asociácie je cielene podporovať rozvoj ekonomických a obchodných vzťahov medzi CY a SR, hľadať možnosti pre obchodovanie s tretími krajinami, ako napr. Blízky východ, severná Afrika, východná Európa, Západný Balkán.

Kontakt: [Cyprus-Slovak Business Association | Home \(csbacy.com\)](#)

Cyperská obchodná a priemyselná komora (CCCI – Cyprus Chamber of Commerce and Industry)

Partnerská organizácia slovenskej SOPK. Jej úlohou je podporovať priamu podnikateľskú výmenu medzi CY a partnerskými krajinami, usporadúvať a organizovať medzinárodné podnikateľské misie a pomáhať pri hľadaní partnerských subjektov pre zahraničných záujemcov vo všetkých odvetviach hospodárstva.

Kontakt: [CCCI | Cyprus Chamber of Commerce and Industry](#)

Stimuly pre zahraničné filmové spoločnosti pre natáčanie na Cypre

Cielom tohto balíka stimulov je povzbudiť zahraničné filmové spoločnosti k natáčaniu na CY. Spoločnosti môžu vybrať medzi refundáciou v hotovosti, alebo daňovým úverom a môžu využívať daňové zľavy z investícií, ako aj vrátenie DPH z príslušných výdavkov.

Kontakt: [Home | Film in Cyprus \(investcyprus.org.cy\)](#)

Cyperský investičný program (CIP – Cyprus Investment Program)

Neformálne nazývaný aj schéma zlatých pasov. CIP je postavený na princípe výmeny občianstva ale trvalého pobytu na CY za investície do CY ekonomiky. Prevažne išlo o investície v stavebníctve. Od novembra 2020 je program zrušený.

c) Verejné obstarávanie

Verejné obstarávanie je jedným zo spôsobov prieniku slovenskej produkcie na cyperský trh. Legislatíva verejného obstarávania je od vstupu CY do EÚ kompatibilná s legislatívou EÚ. **Nevýhodou je, že podrobná tendrová dokumentácia býva zväčša dostupná len v gréčtine.** Ponuku je možné predložiť priamo alebo prostredníctvom sprostredkovateľa, ak obstarávateľ takúto možnosť priamo v podmienkach tendra nevytlúči. Obstarávateľom sú väčšinou príslušné ministerstvá, v rámci ktorých sú vytvorené hodnotiace komisie. Hlavným hodnotiacim kritériom býva štandardne kvalita a cena.

Odporúčaný postup pre slovenské podnikateľské subjekty: v prípade, že SK spoločnosť má záujem zúčastniť sa verejného tendra v CY, **je potrebné sledovať Vestník EÚ ako aj stránky niektorých vybraných ministerstiev CY k plánovaným tendrom:** [Energetický úrad CY](#), [Ministerstvo dopravy CY](#) ako aj [Prístavná správa CY](#).

d) Zmluvná základňa

Od vzniku SR bolo podpísaných a do dnešného dňa je platných 10 medzivládnych dohôd, vrátane zmluvy o **zamedzení dvojitého zdanenia a zabránení daňovému úniku**.

III. INVESTÍCIE, ENERGETIKA, VEDA A VÝSKUM

a) Priame zahraničné investície

Základné údaje

Prílev a odliv priamych zahraničných investícií (v mld. EUR)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Prílev do CY	123	159	189	193	374	398	388	375
Odliv z CY	114	159	186	185	381	410	399	367

Zdroj: Centrálna banka CY

Pozn. Údaje za rok 2022 ešte nie sú k dispozícii.

Hodnotenie investičného prostredia

Absolútna väčšina (vyše 90%) objemu prílivu aj odlivu PZI prináleží terciárnemu sektoru, primárne finančným službám. Po ňom v oblasti PZI nasleduje doprava (hlavne lodná) a stavebníctvo.

CY má záujem profilovať sa ako jedna z najatraktívnejších investičných lokalít v Európe.

CY sa dlhodobo zameriava na zefektívnenie procesov s cieľom posilniť svoje hospodárstvo a prilákať viac investícií prostredníctvom modernizácie právnych predpisov, podpory rozvojových projektov, diverzifikácie cestovného ruchu, zavedenia daňových stimulov a urýchlenia licenčných postupov.

Hlavnými nástrojmi, o ktoré sa CY v tomto smere opiera sú: všeobecne liberalizovaná politika pre PZI pre občanov EÚ ako aj investorov z tretích krajín, **priaznivý daňový režim** (daň z príjmov právnických osôb vo výške 12,5%), **dohody so 64 krajinami o zamedzení dvojitého zdanenia**. Cieľom CY je profilovať sa ako preferenčná lokalita pre pobočky nadnárodných spoločností z celého sveta.

V ostatných rokoch sa posilnil rast start-upov a v Limassole pribudli zastúpenia renomovaných spoločností z oblasti vysokých technológií, ako napr. Whipper, Viber, Netflix, Amazon, Echo UK, Omnicom a Swiftkey. Brexit, ktorý vzbudzoval obavy v iných oblastiach, tu paradoxne prispel k vytvoreniu nových príležitostí. CY ponúka zahraničným spoločnostiam výhody pokračovať vo fungovaní v rámci EÚ jurisdikcie, ale v harmónii s „familiárnym“ britským právnym rámcom. Relokácia spoločností na CY sa preto stala veľkým lákadlom pre investorov.

Perspektívnymi oblasťami pre ďalší rozvoj PZI je **sektor turizmu** (očakávajú sa veľké investície na podporu diverzifikácie CY turistickej ponuky) ako aj **trh s nehnuteľnosťami** (CY je aj naďalej na špičke v zozname pre investorov, záujemcov o kúpu rekreačných domov, dlhodobo presídlených alebo dôchodcov zo zahraničia).

Je potrebné uviesť, že od roku 2013 sa CY opieral pri podpore zahraničných investícií aj špeciálnym **Cyperským investičným programom (CIP)**, v rámci ktorého mali **investori ako protihodnotu investície možnosť získať cyperské občianstvo alebo trvalý pobyt**. Odhaduje sa, že CY na tejto investičnej schéme od roku 2013 zarobil viac ako 7mld. EUR a že schéma predstavovala jeden z hlavných pilierom reštartu cyperskej ekonomiky po finančnej kríze v roku 2012. Po globálne medializovanej kritike, ktorá poukázala na potenciálne korupčné praktiky spojené s touto schémou, bol **investičný program v november 2020 zrušený**. CY po tomto škandále čelí našttrbenej reputácii v Európe aj vo svete. Plné obnovenie pôvodného

programu, z ktorého benefitovali hlavne investori z RU a Blízkeho východu, je teda nepravdepodobné, dá sa však očakávať, že v dohľadnej dobe príde CY vláda s novými/inými stimulmi pre potenciálnych investorov z tretích krajín.

b) Energetická politika krajiny

CY je krajinou s **nevyváženou energetickou štruktúrou**, nakoľko nevyužíva domáce zdroje energie. **Energetická bezpečnosť krajiny** je dlhodobou nepriaznivá, keďže krajina je závislá (100%) na importe surovín potrebných k výrobe elektrickej energie. Vláda sa snaží túto oblasť diverzifikovať aj prechodom na používanie zemného plynu ako zdroja pre výrobu elektrickej energie. **Jednou z kľúčových otázok v energetickom prostredí CY vrátane trhu so zemným plynom je zabezpečiť jeho konkurencieschopnosť, čo je obzvlášť problematické vzhľadom na malý a uzavretý trh ostrovnej krajiny a tiež na nízke ceny plynu.**

Priority energetického politiky CY teda sú hlavne riešenie nevýhodnej situácie a hľadanie nových dodávateľov čo najlacnejších zdrojov energií na ostrov, ako aj koncentrácia na monetizáciu príjmov z budúcej ťažby zemného plynu z podmorského dna vo výlučnej ekonomickej zóne CY.

Výrazný posun v CY energetickom politiky bude musieť nastať v nadväznosti na **ambicióznou zelenú politiku EÚ**. Možno očakávať výrazné investície a projekty v oblasti zelenej ekonomiky, prechodu na obnoviteľné zdroje a dlhodobú udržateľnosť opatrení na boj proti klimatickým zmenám.

História a aktuálny stav v prieskume a ťažbe energetických nosičov

Podľa vlády **disponuje CY zásobami zemného plynu v rozsahu 102 až 170 miliárd m³**, pričom reálne vyťažiteľných je cca 141,5 miliárd m³. Aktuálne disponujú licenciami na vrty ENI, Total, Exxon Mobil a Qatar petroleum. Cyperskí experti si uvedomujú, že ceny zemného plynu sú v súčasnosti nízke a neočakáva sa ich rast v blízkej budúcnosti. Preto sa sústreďujú na hľadanie možností, ako maximalizovať zisk z budúcej ťažby a predaja. Hlavným komplikujúcim faktorom prípadnej ťažby v CY vodách je neexistencia potrebnej infraštruktúry.

Ťažba zemného plynu v celej oblasti východného Stredomoria ale aj špecificky vo vodách CY je **skomplikovaná aj politickými faktormi a konfliktom s Tureckom**. Turecko už vynaložilo značné prostriedky do prieskumných vrtoch vo Výlučnej ekonomickej zóne CY, čo opakovane vyvolalo viacstrannú diplomatickú roztržku ako aj ostrú reakciu EÚ.

EastMed

Projekt „Eastern Mediterranean gas pipeline“ (EASTMED) je projekt prepojenia novoobjavených nálezísk zemného plynu vo výlučných ekonomických zónach Izraela a CY s krajinami južnej Európy – Gréckom a Talianskom. Projekt má širokú politickú podporu Grécka, Izraelu, CY. Projekt bol pôvodne zaradený medzi projekty spoločného záujmu EÚ (PCI). Aktuálne sa očakáva opätovné stanovisko Európskej komisie k projektu, ktoré už ale podľa analytikov nebude tak pozitívne. Uskutočiteľnosť projektu v ostatnej dobe spochybnili aj USA.

Elektrická energia

Prechod CY na zelenú energiu je kľúčovou výzvou. CY patrí v EÚ medzi členské štáty s najvyššími emisiami skleníkových plynov na obyvateľa (SDG 13). CY málo využíva obnoviteľné zdroje energie, v r. 2017 to bolo len 9,9%, ďaleko od EÚ priemeru 17,5% (CY dosiahol 5. najnižší podiel v EÚ).

CY vníma cieľ znížiť emisie skleníkových plynov o 40% (maximum) z dvoch protichodných pohľadov – a) na jednej strane je to potrebné, nakoľko CY je aj podľa relevantných odborných štúdií najviac vystavený globálnemu otepľovaniu (do roku 2050 môže byť až 70% územia ostrova zmeneného na púšť), a b) na druhej strane, pri rozdelení úloh a úsilia medzi jednotlivé krajiny treba brať v úvahu fakt, že **CY ako jedna z iba dvoch krajín EÚ nie je napojená na európsku energetickú sieť** (ostrovný štát, veľká vzdialenosť od pevniny a pod.).

Aj z tohto dôvodu nemôže CY obnoviteľné zdroje energie (napríklad zo solárnych panelov v letných mesiacoch) naplno využívať (nemôže ich exportovať, a taktiež ich nemôže

uskladňovať na zimné mesiace, lebo by hrozilo vznietenie celej elektrifikačnej sústavy). Pritom perspektívy využitia obnoviteľných zdrojov na CY sú obrovské. Na základe štúdie Medzinárodnej agentúry pre energiu z obnoviteľných zdrojov (Irena) by obnoviteľné zdroje energie mohli do roku 2030 pokryť 25 až 40% celkovej spotreby elektrickej energie na CY.

Obrovským míľnikom pre prípadný vývoz elektrickej energie z CY bude výstavba tzv. **EuroAsia Interconnector**, na ktorú v roku 2022 Európska komisia vyčlenila viac ako EUR 600 mil.

c) Veda, výskum a vývoj, inovácie

Investície do výskumu a vývoja predstavujú na CY len asi 0,5% HDP čo je ďaleko od cieľov EÚ. Paradoxne však CY v ostatných rokoch vykazoval **nadpriemernú mieru čerpania zdrojov z európskeho programu Horizon 2020**. Po tomto vzore možno očakávať rovnaké alebo ešte lepšie výsledky v novom program Horizon Europe. CY vláda má ambiciózne plány rozvinúť ostrov do regionálneho centra vzdelávania a vedomostí a dosiahnuť podiel investícií do výskumu a vývoja vo výške 1,5% HDP v najbližších rokoch. Aktuálne plány zahŕňajú získanie zahraničných investícií v oblasti obnoviteľných energetických zdrojov, inovácií, biomedicínskeho inžinierstva, informačných a komunikačných technológií.

CY vláda sa snaží podporovať aj nové odvetvia hospodárstva a poskytuje stimuly pre inovácie a start-upy. Práve **inovačná oblasť bola vládou ale aj podnikateľským sektorom identifikovaná ako jedna z najperspektívnejších oblastí rastu CY** do budúcnosti. V tomto ohľade sa otvárajú príležitosti pre „obchodných anjelov“ a „rizikových kapitalistov“. CY spustil aj nový systém start-upovej vízovej povinnosti s cieľom prilákať viac medzinárodných talentov na založenie podnikov s vysokým rastovým potenciálom.

V záujme ďalšieho prilákania zahraničných investorov ponúka projekt rôzne stimuly, ako sú daňové úľavy, väčšia flexibilita pri schvaľovacích postupoch a jednoduchší postup pri prijímaní povolení na pobyt a zamestnanie. Okrem toho investori budú mať daňové úľavy na výdavky na získanie patentov alebo autorských práv, nákup akcií v inovatívnych podnikoch a začínajúcich podnikateľov a dodatočné prestávky na náklady na nákup investičného majetku, ktorý sa má použiť v inovatívnych operáciách.

Už teraz je CY mesto Limassol domovom **úspešnej medzinárodnej start-upovej konferencie Reflect Festival**. Konferencia má **cypersko-slovenských spoluzakladateľov**, každý rok spája tisíce účastníkov z celého sveta a predstavuje popredné fórum pre networking, výmenu informácií a investičné prezentácie pre oblasť inovačných technológií a inovačného myslenia. Projekt takisto predstavuje **primárny príklad úspešnej CY-SK spolupráce** práve v tomto najmodernejšom ekonomickom odvetví.

CY má ambíciu sa stať globálnou platformou pre blockchain technológie a kryptomeny. CY univerzity začínajú ponúkať intenzívne vzdelávacie programy pre tieto odvetvia.

IV. ZAHRANIČNÝ OBCHOD KRAJINY

a) Dovozný a vývozný režim, obchodná prax

Dovozný a vývozný režim, obchodná prax

CY má po vstupe do EÚ 1.5.2004 plne harmonizovaný colný režim s EÚ. Vzťahuje sa naň pre obchod s tretími krajinami spoločný colný sadzobník EÚ (viď. TARIC http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/dds/en/) a pravidlá obchodu platné pre členské štáty EÚ. Dokumentáciu požadovanú pri dovoze tvorí dodací príkaz, faktúra a baliaci list, u potravín aj zdravotný certifikát a doklad o prísadách. **Dovoz výrobkov na reexport je bezcolný. Označovanie potravín v gréckom jazyku je povinné.** Právnu zodpovednosť za bezpečnosť spotrebiteľa u dovážaných a vyrábaných výrobkov určuje zákon. Zákaz dovozu sa vzťahuje na zbrane, narkotiká, poburujúce publikácie, falzifikáty peňazí, poľnohospodárske

produkty bez fytozdravotných certifikátov, psov, mačky, tropické ryby a papagáje bez špeciálneho veterinárneho povolenia. Štandardy sú plne harmonizované s EÚ. V tendroch sa vyžadujú ISO kvality. Označenie CE sa plne vyžaduje u stavebných materiálov, elektrotechniky, plynových spotrebičov, strojoch, zdravotníckych prístrojov, tlakových nádob, ochranných zariadení, rekreačných plavidiel, hračiek. Zóny voľného obchodu sú v prístavoch Limassol a Larnaka, účasť zahraničných firiem v ich aktivitách povoľuje Centrálna banka CY.

Dočasný vstup tovaru na územie CY môže byť uskutočnený bez colných poplatkov. Termínované vstupné povolenie je platné 3 mesiace vydané pri vstupe tovaru na územie CY a môže byť predĺžené ústredím Colnej správy.

Dovoz na CY je realizovaný cez **3 zóny voľného obchodu**. Prvé dve zóny sú dva hlavné prístavy v krajine - Limassol a Larnaka - ktoré sú využívané výlučne na prekládku, pričom tretia zóna, situovaná blízko medzinárodného letiska v Larnake, môže byť využívaná pre účely prebalovania tovaru a k zušľachteniu či ďalšiemu spracovaniu. Tieto zóny sú považované za územia mimo colného priestoru EÚ. To znamená, že napr. tovar pôvodom mimo EÚ, ktorý je umiestnený v FZ, nemôže byť zafazovaný dovozným clo, DPH alebo spotrebnou daňou. FZ podliehajú predpisom CY a EÚ. Sú v jurisdikcii Colného úradu, ktorý dohliada na uplatňovanie niektorých obmedzení a zakázanú činnosť v závislosti na charaktere tovaru. Na FZ v Larnake má navyše dohľad Ministerstvo obchodu, priemyslu a turizmu CY.

Firmy, ktoré majú povolenie umiestniť svoj tovar v larnackej FZ, využívajú skutočnosť, že zóna je výnimkou z uplatňovania pravidiel pre vstup na colné územie CY resp. na jednotný vnútorný trh. Tento fakt dovoľuje firme importovať základné suroviny alebo tovar určený na ďalšiu prepravu bez platenia cla a DPH. Jediným obmedzením je podmienka, že tovar musí byť striktné predaný resp. reexportovaný mimo oblasť EÚ.

CY nemá zavedené netarifné prekážky.

b) Základná štatistika zahraničného obchodu

Obchodná bilancia

Obchodná bilancia CY má dlhodobo zápornú hodnotu, rovnako ako u väčšiny krajín, ktorých príspevok do HDP je najväčšou mierou zabezpečovaný sektorom služieb.

CY ako malá, ostrovná ekonomika s nízkym počtom obyvateľov, je závislý na dovozoch, preto je vysoká pasívna bilancia sprievodnou vlastnosťou cyperského ZO. Na adresu zloženia cyperského vývozu je treba uviesť, že vývoz z CY je tradične charakterizovaný značným podielom reexportovaných dodávok. Reexporty sú svojím objemom porovnateľné s vývozom produktov domácej produkcie, spravidla ju prevyšujú.

Najväčšími dodávateľmi výrobkov na CY sú krajiny Európskej únie (hlavne Grécko, Taliansko, Nemecko a Holandsko).

Celkový dovoz tovaru (z členských štátov EÚ a z tretích krajín) v roku 2022 predstavoval 11 290,0 mil. EUR, zatiaľ čo celkový vývoz tovaru (do členských štátov EÚ a do tretích krajín) bol 4 189,0 mil. EUR. Deficit obchodnej bilancie v roku 2022 predstavoval 7 101,0 mil.

Podiel dovozu v rámci EÚ v roku 2022 predstavoval 60,8% z celkového dovozu (v porovnaní so 65,1% v roku 2021), zatiaľ čo dovoz mimo EÚ 39,2% (v porovnaní s 34,9% v roku 2021). Podiel vývozu v rámci EÚ v roku 2022 predstavoval 26,0% (v porovnaní s 27,4% v roku 2021), zatiaľ čo vývoz mimo EÚ tvoril 74,0 % (v porovnaní so 72,6% v roku 2021). Podiel vývozu domácich tovarov dosiahol v roku 2022 39,6% celkového vývozu (v porovnaní so 42,9% v roku 2021).

Hlavnými partnerskými krajinami v dovoze v roku 2022 boli Grécko (2 640,9 mil. EUR), Taliansko (1 183,9 mil. EUR), Čína (898,2 mil. EUR), Izrael (835,9 mil. EUR) a Nemecko (600,5 mil. EUR), zatiaľ čo hlavnými partnerskými krajinami vo vývoze domáceho tovaru boli Libanon (287,3 mil. EUR), Spojené kráľovstvo (204,8 mil. EUR), Grécko (121,0 mil. EUR) a Izrael (81,6 mil. EUR).

Hlavný podiel na dovoze pre domácu spotrebu podľa ekonomického určenia tvoril spotrebný tovar s 29,2 %, nasledovali medziprodukty (napr. obilniny, stavebné železo) s 28,3 % a dopravné prostriedky s 21,4 %.

Priemyselné výrobky spracovateľského pôvodu s 38,9 % tvorili hlavnú časť vývozu domácich výrobkov, nasledovali priemyselné výrobky nerastného pôvodu s 32,5 % a priemyselné výrobky poľnohospodárskeho pôvodu s 22,6 %.

Hlavnými výrobkami dovážanými na Cyprus v roku 2022 boli minerálne palivá a oleje (2 626,5 mil. EUR), plavidlá (1 302,4 mil. EUR), elektrické stroje, prístroje, materiály (630,4 mil. EUR), motorové vozidlá, ostatné vozidlá a ich časti (626,0 mil. EUR), ostatné stroje, kotly, prístroje a ich časti (580,9 mil. EUR).

Hlavnými výrobkami domáceho pôvodu vyvážanými z Cypru v roku 2022 boli minerálne palivá a oleje (455,9 mil. EUR), farmaceutické výrobky (336,5 mil. EUR), syr halloumi (284,5 mil. EUR), odpad a šrot (z papiera, skla, kovov) (87,0 mil. EUR) a zemiaky (42,4 mil. EUR).

Obchodná bilancia v mil. EUR

Rok	Z Cypru celkom				z toho v rámci EÚ			
	Import (c.i.f.)	Export (f.o.b.)	Obrat	Saldo	Import (c.i.f.)	Export (f.o.b.)	Obrat	Saldo
2010	6 517,4	1 136,8	7 654,2	-5 380,6	4 532,2	583,8	5 116,0	-3 948,4
2011	6 310,5	1 404,0	7 714,5	-4 906,5	4 280,5	712,0	4 992,5	-3 568,5
2012	5 742,2	1 422,4	7 164,6	-4 319,8	3 921,9	624,8	4 546,7	-3 297,1
2013	4 810,5	1 611,6	6 422,1	-3 198,9	3 343,7	702,8	4 046,5	-2 640,9
2014	6 070,4	2 453,2	8 523,6	-3 617,2	3 877,1	1 071,7	4 948,8	-2 805,4
2015	6 434,7	3 027,3	9 462,0	-3 407,3	4 026,6	1 209,2	5 235,8	-2 817,4
2016	7 102,0	2 709,7	9 811,7	-4 392,2	4 668,6	1 194,9	5 863,5	-3 473,7
2017	8 228,9	2 964,3	11 193,2	-5 264,5	4 915,7	977,7	5 893,4	-3 938,0
2018	9 161,5	4 263,6	13 425,1	-4 897,1	5 273,6	1 215,9	6 453,5	-4 021,7
2019	8 235,9	3 146,2	11 382,1	-5 089,7	4 861,6	1 269,2	6 130,8	-3 592,4
2020	7 503,8	2 741,0	10 244,8	-4 762,8	4 350,7	861,2	5 211,9	-3 489,5
2021	8 531,2	3 286,7	11 817,9	-5 244,5	5 519,6	874,8	6 394,4	-4 644,8
2022	11 289,9	4 189,0	15 478,9	-7 100,9	6 866,4	1 089,6	7 956,0	-5 776,7

Zdroj: Republic of Cyprus, Statistical Service

c) Vývoj zahraničného obchodu so SR v r. 2015-2022 (vývoz/dovoz)

Ekonomická bilaterálna spolupráca medzi SR a Cyperskou republikou

Vzťahy medzi SK a CY nie sú zaťažené žiadnymi historickými ani súčasnými problémovými otázkami a začlenenie oboch krajín do EÚ vytvára podmienky na ďalšie prehĺbvanie vzájomnej spolupráce. Na druhej strane je nutné konštatovať, že obchodno-ekonomickú spoluprácu našich krajín do značnej miery determinuje nevelký rozsah CY trhu a geografická vzdialenosť našich krajín. Z tohto dôvodu je dovoz i vývoj z/na CY v porovnaní s celkovými slovenskými objemami zanedbateľný, rádovo v desatinách, resp. stotínach percenta.

Celkový obrat za roky 2015-2022 z pohľadu SR (v EUR mil.)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vývoz	56 686	66 088	39 613	68 810	62 927	33 964	45 496	55 917
Dovoz	38 660	37 697	26 116	27 620	21 925	12 673	15 670	7 289
Obrat	95 346	103 785	65 729	96 420	84 852	46 637	61 166	63 206
Saldo	+18 024	+28 391	+13 497	+41 190	+41 002	+21 291	+29 826	+48 628

Zdroj: Štatistický úrad SR

Celkový vzájomný obchod je veľmi malý a nestály. Najväčšími exportnými položkami z SK na CY sú produkty v kategóriách: vozidlá a ich príslušenstvo, elektrické stroje, jadrové reaktory, kotly a ich súčiastky, nápoje a liehoviny, plasty, odevy a obuv, sklo sklenený tovar.

Z CY na SK sú dovážané hlavne produkty v týchto kategóriách: farmaceutické výrobky, mäso a mäsové výrobky, elektrické stroje, mlieko a mliečne výrobky, vozidlá a ich príslušenstvo, drevo a výrobky z dreva, jedlé ovocie a orechy.

Potenciál pre rozvoj bilaterálnej ekonomickej relácie

Prienik na cyperský trh **nie je pre našich podnikateľov jednoduchý**. Veľkou výzvou je prekonanie zahraničnej konkurencie, ktorá je silná a v propagácii vlastnej produkcie agresívna. Z hľadiska obchodných tradícií je mimoriadne **dôležitá účasť slovenských podnikov na medzinárodných veľtrhoch a prezentáciách v teritóriu**. Ďalším problémom je geografická vzdialenosť, čo navyšuje cenu exportov z dôvodu vyšších nákladov na prepravu. Potenciál vzájomnej výmeny je preto hlavne v oblastiach, pre ktoré geografická vzdialenosť nepredstavuje problém.

Vzhľadom na analýzu CY trhu a reálne exportné a importné možnosti slovenských firiem je možné identifikovať nasledovné oblasti spolupráce:

1. **Cestovný ruch** - rozvoj aj smerom z CY do SR, a to predovšetkým v tzv. kúpeľnom turizme s cieľom prilákania stále relatívne solventnej klientely do početných kúpeľov v SR.
2. **Inovácie a nové technológie** - rastúci potenciál na posilnenie hospodárskej spolupráce je najmä v oblasti high-tech produktov, inteligentných smart a ekologických technológií, aplikácií pre digitálny trh, ale aj v špecifickej oblasti start-upov alebo inováčných firiem, ktoré by SK mohlo na CY ponúknuť alebo do nich investovať.
3. **Zelená ekonomika** - CY bude potrebovať výrazné investície ale aj expertízu pri implementácii nových riešení a pri prechode na udržateľnejšie hospodárstva. Vytvárajú sa príležitosti v oblasti čistenia odpadových vôd, vodného hospodárstva, recyklácie, budovania obnoviteľných zdrojov, transformácie domácností a verejných budov na vyšší ekologický štandard etc.

V. MARKETINGOVÁ STRATÉGIA

Všeobecná charakteristika trhu

Pri marketingovej stratégii treba mať na zreteli fakt, že cyperský trh je pomerne malý (cca 900 000 domácich obyvateľov) a ľahko nasýtitelný. Cyperský trh má teda z hľadiska svojej veľkosti obmedzenú absorpciu dovážaných tovarov. Na trhu je prítomných množstvo konkurentov. Obchodníci si k cene často navyšujú vysokú prirážku, bez ktorej by nemohli prevádzkovať obchody pri relatívne malom objeme predaja. Cena tovaru zo SR sa zvyšuje aj relatívne vysokými nákladmi na dopravu.

Prenikanie slovenskej produkcie v oblasti spotrebného tovaru na cyperský trh výrazne komplikuje stále rastúci záujem cyperských obchodníkov o lacné výrobky z Ázie, zvlášť z Číny.

Vývoz každej z komoditných skupín vyžaduje individuálny prístup k spracovaniu trhu a uplatnenie všeobecne platných podmienok, medzi ktoré možno zaradiť:

- prieskum trhu formou návštev špecializovaných výstavných akcií,
- zasielanie ponúk na cyperské obchodné a priemyselné komory,
- priame kontakty s cyperskými partnermi,
- selekcia a jasná špecifikácia záujmov a partnerových možností,
- aktívna prítomnosť firmy v teritóriu.

a) Obchodné zvyklosti v teritóriu

Medzi najvýznamnejšie obchodné zvyklosti na CY patrí tradične **osobný kontakt s obchodným partnerom**, po predchádzajúcom vzájomnom písomnom predstavení firiem, ktoré majú spoločný záujem nadviazať obchodný styk. Je veľmi dôležité rešpektovať platnú legislatívu a aj napriek niektorým zvýhodneniam vždy konzultovať nejasnosti s komerčným právnikom. Obchodná prax je charakterizovaná však značnou **mierou pragmatizmu**, bez rozsiahlych všeobecných úvah a byrokracie. Obchodné rokovania sa vyznačujú smerovaním k jasným, konkrétnym a cieľovo orientovaným zámerom.

Rokovacím jazykom môže byť bez problémov angličtina. Čoraz viac sa na ostrove používa ruština, vzhľadom na početnú podnikateľskú komunitu z krajín bývalého Sovietskeho zväzu. Oneskorený príchod na stretnutie nie je neobvyklý, 15 - 30 minút sa považuje za bežné oneskorenie. Tmavý oblek sa považuje za výraz solídnosti a je na obchodných jednaniach uprednostňovaný, v letných mesiacoch obchodní partneri dávajú prednosť neformálnemu oblečeniu. **Veľký význam sa prikladá osobným kontaktom**, svoju úlohu hrajú aj emócie. Pri rokovaní, resp. pri neformálnych stretnutiach sa neodporúča ponáhľanie, nátlak, resp. prejavy nadradenosti. Cyperčania sú veľmi priateľskí a pohostinní, obvyklé bývajú rokovania počas pracovného obeda resp. večere. Citlivou diskusnou témou je riešenie cyperského problému (e.g. okupácia časti CY ostrova Tureckom a vznik tzv. „Severo-cyperskej tureckej republiky“).

Bankový systém – stručná charakteristika

Na CY existuje rozvinutá sieť domácich bánk, ktoré sú medzinárodne uznávané a poskytujú všetky bežné služby. Komerčné banky praktizujú britský model bankovníctva, t.j. využívajú svetové korešpondenčné siete SWIFT, Reuters, Telerate a ďalšie služby. Týmto spôsobom je zabezpečený prístup do celosvetovej bankovej siete s možnosťou vykonávania tradičných i špeciálnych bankových transakcií.

Najväčšie banky, prípadne banky zamerané na medzinárodný obchod: Bank of Cyprus, Central Bank of Cyprus, Hellenic Bank, Cyprus Development Bank, Aurobank Cyprus LTD, Alpha Bank, USB Bank PLC, Societe Generale Cyprus, National Bank of Greece, Ancoria Bank, Astro Bank.

b) Vyhodnotenie odbytových možností SR

CY je jednoznačne dovozne orientovanou ekonomikou, cyperský zahraničný obchod je charakterizovaný pomerne vysokým pasívnym saldom, keď dovoz dlhodobo niekoľkonásobne prevyšuje vývoz. Pre perspektívu potenciálnych odbytových možností SR na CY je významnou skutočnosť, že **dovážaný sortiment, ktorý zaujíma najvyššie priečky z hľadiska objemov celkového dovozu na CY sa vyrába aj v SR.**

Odporúča sa tiež vopred si zistiť orientačne dopravné náklady, t.j. kalkulovať cenu do Larnaky resp. Limassolu s odhadom možného jednorazového množstva dodaného na cyperský trh. Zvlášť pri začiatku obchodnej spolupráce (v období presadzovania sa na trhu) to býva obvykle najväčší problém.

Slovenskí exportéri majú možnosť získať informácie o potenciálnych partneroch na CY najmä nasledovnými cestami:

- v kontakte s CY veľvyslanectvom v Bratislave alebo naopak v kontakte s SK veľvyslanectvom v Nikózii,
- prostredníctvom databáz dostupných na internete zistených cez internetové vyhľadávače,
- kontaktovaním Cyperskej obchodnej a priemyselnej komory a iných inštitúcií na podporu podnikateľského prostredia,
- návštevou výstav a veľtrhov,
- osobnou účasťou na podnikateľských misiách na CY.

c) Marketingová stratégia pri vývoze do teritória

Propagácia a reklama

Propagácia a podpora predaja je na CY zvyčajne zabezpečovaná niektorou z mnohých miestnych reklamných spoločností, ktoré k tomu používajú všetky dostupné médiá (elektronické, printové, všeobecne orientované a špecializované záujmové časopisy, billboardy, ako aj metódy tzv. priameho marketingu, t.j. priame oslovenie potenciálnych zákazníkov formou rozposielania propagačných materiálov). Rozsah reklamy, forma propagácie sa odlišujú podľa špecifikácie produktu a je lepšie prenechať túto otázku cyperskému partnerovi, pokiaľ má skúsenosti s obchodom s danou komoditou.

Importné a distribučné kanály

Väčšina cyperských dovozných operácií sa uskutočňuje prostredníctvom obchodných agentov, alebo distribútorov. Distribútori sú veľkoobchodníci, v niektorých prípadoch i maloobchodníci. Maloobchod a veľkoobchod na CY tvoria zväčša rodinné firmy, pričom každá z nich sa zaoberá určitým, relatívne homogénnym sortimentom. Cyperské firmy často podmieňujú nákup tovaru od zahraničného dodávateľa v prípade nadviazania dlhodobejšej spolupráce zaistením exkluzivity, resp. zvýhodnených podmienok odberu. Túto požiadavku odôvodňujú jednak obmedzenými absorpčnými možnosťami cyperského trhu, kde by konkurencia medzi cyperskými podnikmi nepriniesla úžitok ani zahraničnému partnerovi a taktiež potrebou reklamy výrobku na cyperskom trhu.

Podmienky zriadenia spoločnosti, formy spoločností, zákonná úprava

Z pohľadu slovenských exportérov sa ako vhodná forma distribúcie tovaru na CY javí vytvorenie obchodného zastúpenia. Dohoda o partnerstve alebo joint venture / licencovaní s cyperskými fyzickými alebo právnickými osobami predstavuje ďalší potenciálny významný kanál pre predaj slovenskej produkcie na CY. K jej zaregistrovaniu je nevyhnutné využiť služby miestneho právnika, ktorý predkladá žiadosť na príslušné úrady. Žiadosť obsahuje účastnícky kapitál, popis ekonomických aktivít, finančné požiadavky, referencie a vyplnený (4-stranový) dotazník Centrálnej banky.

Podnikateľskú činnosť na CY možno realizovať prostredníctvom:

- a) spoločnosti s ručením obmedzeným (limited liability company);
- b) pobočka (branch);
- c) spoločnosť založená na báze partnerstva (partnership) - forma verejnej obchodnej spoločnosti;

Pravidla zápisu sú rovnaké ako pre domácich podnikateľov. Najprv je potrebné získať súhlas s názvom spoločnosti - z dôvodu možného konfliktu názvov. Základom je spoločenská zmluva, v ktorej sa uvádzajú všeobecné informácie o firme: predmet činnosti, základný kapitál, počet vydaných akcií, zoznam vedúcich pracovníkov vrátane ich právomocí, sídlo spoločnosti a ďalšie. K tomu je potrebné predložiť potvrdenie miestneho právnika o tom, že všetky podmienky pre založenie spoločnosti boli po formálnej stránke splnené.

Zaregistrovanie spoločnosti do podnikového registra a vybavenie ďalších dokumentov prostredníctvom právnickej kancelárie trvá zhruba 1 mesiac a náklady na celú procedúru registrácie sa pohybujú od cca 500 – 5 000 EUR (v závislosti od typu spoločnosti).

Cenová politika

Objednávky sú zvyčajne malé a preto cyperskí importéri pri väčších množstvách očakávajú nižšie ceny. Vo všeobecnosti sa ponuky predkladajú v CIF (Cost, insurance and freight – cena, poistenie a preprava), okrem prípadov, keď cyperský importér zabezpečuje poistenie sám. V takýchto prípadoch je vhodné sa prispôbiť požiadavkám odberateľa. Cenová politika je často ťažko prekonateľnou bariérou väčšiny obchodných prípadov.

Odporúčaná platobná zábezpeka

Najčastejšie spôsoby platenia za tovar (služby) poskytnuté zahraničným dodávateľom sú:

- akreditív (90-dňový);

- platenie oproti dokumentom (cash against documents);
- bankový šek, ktorý sa používa predovšetkým pri menších objednávkach.

Platobná morálka cyperských podnikateľov a obchodných partnerov je v tomto smere všeobecne považovaná za dobrú. Iná je situácia na cyperskom trhu, t.j. v obchodných vzťahoch medzi cyperskými podnikateľmi. Zvlášť veľké obchodné reťazce bežne pristupujú k splácaniu pohľadávok so značným oneskorením, ktoré niekedy presahuje 90 dní odo dňa, kedy malo dôjsť k platbe.

d) Praktické informácie pre exportéra a importéra

Vízové formality, režim vstupu a pobytu

Medzi SR a CY platí bezvízový styk, t.j. vstup do krajiny je možný na cestovný pas alebo občiansky preukaz. Na dobu pobytu do 90 dní nie je potrebné povolenie k pobytu, nad uvedenú dobu je potrebné si vybaviť Registráciu občana EÚ.

Doprava a spoje

Dopravu na CY možno využiť leteckú alebo lodnú. Medzinárodné letisko je situované v Larnake (45 km od Nikózie) a poskytuje lety takmer do celého sveta, vrátane Viedne. Menšie letisko využívané najmä v turistickej sezóne je v Pafose. Obe letiská spolu v súčasnosti využíva cca 100 leteckých spoločností, z toho 70 chartrových. Pre osobnú prepravu existuje medzi CY a SK excelentné letecké prepojenie (Ryanair na trase Pafos-Bratislava, Wizzair na trase Larnaka – Viedeň, Ryanair na trase Larnaka – Viedeň a Pafos-Viedeň, Austrian na trase Larnaka – Viedeň).

Na ostrove sa ako najčastejšie používaný dopravný prostriedok používajú automobily, verejná doprava je veľmi obmedzená. Na CY sa jazdí po ľavej strane.

Výstavy a veľtrhy

Na CY sa každoročne koná niekoľko veľtrhov a výstav v rôznych oblastiach. Najviac je ich v oblasti informačných technológií, nehnuteľností, cestovného ruchu, energetiky a vzdelávania. Tieto podujatia nie sú zastrešované jednou organizáciou a konajú sa na rôznych miestach prevažne v Nikózii a v Limassole.

Ubytovanie

Vzhľadom na turistický charakter ostrova je dostupnosť hotelového ubytovanie veľká. V ponuke sú všetky kategórie hotel. Ceny sa v priemere, v závislosti od konkrétnej lokality, ročného obdobia a úrovne hotela, pohybujú ako 100 EUR na noc.

Zdravotné zabezpečenie

Platí Európsky preukaz zdravotného poistenia. Dostupnosť nemocníc a lekárskeho služieb je dobrá.

Sviatky a voľné dni

1. január	Nový rok
6. január	Traja králi
7. marec	Zelený pondelok
25. marec	Deň nezávislosti Grécka
1. apríl	Národný sviatok CY (výročie cyperského boja za slobodu)
22. apríl	Veľký piatok
25. apríl	Veľkonočný pondelok
1. máj	Sviatok práce
13. jún	Svätodušný pondelok
15. august	Nanebovzatie panny Márie
1. október	Deň nezávislosti

28. október Národný sviatok Grécka
25. december 1. sviatok vianočný
26. december 2. sviatok vianočný

Časový rozdiel oproti CET predstavuje +1 hodinu.

Užitočné telefónne čísla

199 Prvá pomoc
112, 199 Požiarnici
112, 199 Polícia
1407 Hlásenie lesného požiaru
1410, 22304160 Pohotovosť v prípade narkotík

Nikózia, máj 2023

Príloha 1: Zoznam kontaktov a webových stránok významných ekonomických štátnych inštitúcií

Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Nikózii
[Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Nikózii \(mzv.sk\)](http://mzv.sk)
emb.nicosia@mzv.sk

Cypersko-slovenské obchodné združenie - CSBA
[Cyprus-Slovak Business Association | Home \(csbacy.com\)](http://csbacy.com)

Obchodná a priemyselná komora Cyperskej republiky
[CCCI | Cyprus Chamber of Commerce and Industry](http://ccci.com)

Invest Cyprus
[Invest Cyprus](http://investcyprus.com)

Ministerstvo energetiky, obchodu a priemyslu Cyperskej republiky
[Ministry of Energy, Commerce and Industry \(meci.gov.cy\)](http://meci.gov.cy)

Komisia pre cenné papiere a burzu
<https://www.cysec.gov.cy/en-GB/home/>

Cyperská asociácia investičných fondov
[CIFA | Home \(cifacyprus.org\)](http://cifacyprus.org)

Inštitút certifikovaných účtovníkov Cypru (združuje aj audítorské firmy, viď link)
<https://www.icpac.org.cy/selk/en/practicingfirmauditors.aspx>

Cyperský inštitút interných audítorov
<http://www.iiacyprus.org.cy/>

Colná správa Cyperskej republiky
https://www.mof.gov.cy/mof/customs/customs.nsf/index_en/index_en?OpenDocument

Štatistický úrad Cyperskej republiky – obchodná bilancia
https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/externaltrade_41main_en/externaltrade_41main_en?OpenForm&sub=4&sel=1